

наведи телефон

Лүймә СЭрипос

05.10.2023
№ 19 (1301)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

Л. Теткина вӑрӑм хури

Хӑнтаӑ мӑнӑщи хум Виктор Вискунов «Мансийская деревня Старая Мулымья» Советский районт рупитан общинат кӑщаиг ӧлы. Тав Югорск ӱст ӧлум яныг сапрӑнин ӧс ӧхталас. Мӑхум манхурип тӑрвитыӑ вӑрмаляныл урыл тот потыртасыт, та ӧвылтыт 4-5 лӧпсыгт ловиньтӑн.

Ты номерт ловиньтӑн:	Сӑккон щирыл мир акваг ӱргалаве ▶ 2	Югорск ӱст яныг сапрӑни ӧлыс ▶ 4-5	Нӑпак хаснӑ мӑхум ӱст атхатыгласыт ▶ 6-7
Ӳтил омав сымыӑыщ янытлылӱв ▶ 9	Ялпыӑ хӧталыт щӑпитӑгыт ▶ 13	Хотаӑ мӧртым мӑн тыламланӑтӑ кастыл пӱрлахтасыт ▶ 15	Нягань ӱст ӧгит мӑгыс касыл ӧлыс ▶ 16

Сәккон щирыл мир акваг ўргалаве

Туи сыс маҳум ўшдахтасыт ос таквсы бс элалъ рўпитаңкве ты патсыт. Мирн пёриим округ Дума депутатът бс рўпатаныл ты бвылтасаныл. Тән вәт нупыл титыт сапрәнияныл вәрыгласаныл.

Өвләт ёмщакв рўпитан маҳум округ Дума пәлыл янытлавёсыт, тән халанылт Ас-угорский институтт рўпитан ханты нә Галина Нахрачева Почётный грамота олның нәпакыл майвес. Галина Леонидовна ханты ләтңе урыл сәв научный потырт, нәпакыт хансыс, нә кандидат наук нам бньши.

Ты элы-пал хөталт депутатът комитетаныл щирыл ләкква-уртхатым атхатыгласыт, сossa мир Ассамблея янас нила депутат атхатыгласыт, ты Еремей Айпин, Руслан Проводников, Татьяна Гоголева, Василий Жуков тән мирколт рўпитан төва кўщайт тәнти палтаныл вөвиньтәлсаныл ос кўщайт потраныл хўнтлысыт.

Алексей Дренин, ханищтап ос наука округ департаментыт рўпитан кўщай, мән нъяврамыт ханищтан урыл потыртас. Ты ань «стойбищная школа» ләвнә колыт бс нәтмилыл вос вәравет, таимәгсыл тән округ ханищтап программан хасвёсыт.

Ты хосыт тән ищхипың утыл, ханищтахтын нәпакытыл тах миңкве патавет. Яныг сапрәнит депутатыт номтаныл патыс, сәкконын хансым ләтңыт тән пирмайтасаныл.

Мә-вөй щунит ўргалан округ департаментыт

рўпитан хум Алексей Артемьев ёхталас, тав ос сossa маҳумн нәйив атнә урыл потыртас. Округувт бльнә сәкконын эрнә ләтңыт нәтвёсыт, тох ты элы-пал № 148-оз сәкконт «кол» ләтың хансым блыс, ань «бльнә кол» хасвес.

Вөрт манос мән пәвылт бльнә маҳманув тәнти мәгсыланыл нәйив атуңкве ос бльнә коланыл хот-щәпитан мәгсыл нор якутүкве вос вөрмысыт. Атиңк вөр ўргалан хөтпатын ты элы-пал акваг пащралавёсыт, штрафолныл хансыглавёсыт.

Ань ат тәл сыс акв щёс коланыл щәпитан мәгсыл ёмас норыт якутүкве тах вөрмёгыт ос нәйив тай тәнти мәгсыланыл 30 кубометра сәвит кәсың тәл атуңкве патэгыт.

Дачат бщнә хөтпат кўр пәлтыглан мәгсыл, бльнә коланыл, пәрт коланыл хот-щәпитан мәгсыл нәйив атуңкве ань бс тәртавет, тәнанылн 10 кубометра сәвит нәйив сартуңкве рөви.

Юи-бвыл тәлт сәв хум хөтпат ос төва нәт «контракт» нампа нәпакт хасхатэгыт ос хөнтлын мән минэгыт. Тән нъявраманыл ань школат тит щёс олн ойтәлттытуңкве патавет, агирищаныл пыгрищаныл мән нъяврамыт колн ялантанэныл мәгсыл ойтнә олнаныл

Ищхипың мәт-вирмәхури

Депутатыт лёлёгыт

Сossa мир Ассамблеят рўпитан хөтпат

ювле компенсация щирыл тах мивет. Ты кастыл бс сәккон пирмайтавес.

Агмың-мосың хөтпа колә тавён бльнә мәгсыл ат те хөйхаты, тав мөт колыл вос миве. Атиңк төва тамле хөтпат карыс накт бльгыт, квартираныл кон квәллын мәгсыл ёлалъ тәртахтын лифт ат те бньши, тән мөт колт квартирал вос тәставет манос бвыл этажн вос вәнтлуптавет, тамле хөтпат төват ләгыл тәл бльгыт, хәңхылтап хосыт ёмыгтаңкве ат вөрмёгыт. Ань СВО хөнтыт сакватым сәлтатыт ос ёмас колыл миңкве патавет, та кол ёла-нөх яласан тәрхусап вос бньши ос сәв мөт эрнут агмың-мосың,

сакватахтам элумхблас мәгсыл тот вос блы.

«О регулировании отдельных земельных отношений в ХМАО – Югре» сәкконын тащир хасвес, хөнтлын мән тотыглым ос ань тот хөнтлын хөтпат кол үнттын мәл миңкве патавет, тән мә-лөмтыл очередь тәл мивет, ўрхатуңкве ат эри. Тамле ләтың тув ты хасвес.

Пуссын аквьёт налымантем сәкконыт урыл ты сапрәнит депутатыт потыртасыт, йильпииг хансым ләтңыт округ мирн онтас вәрёгыт.

Галина КОНДИНА

Акван-нётхатым эрнэ тэла вәрэгыт

Ханты-Мансийск үст мөлты талт «СборХМ» нампа кол пүсвес. Ты ати мэхум рүпитан ос олн сэлнэ кол, тув волонтерыг лавнэ мэхум ёхталэгыт ос СВО мән тотым сәлтатыт ярмум вәрмаянылт нётэгыт.

Волонтерыт – тыи торум магыс нётнэ хөтпат. Мэхум акван-атхатыглан ос нётмил вәрнэ магыс та кол үст өлнэ нэт шөпитасыт. Сәвсыр тэлатыт тот Кристина Филиппенко пуңкоты.

Өвлэт мобилизация щирыл кетым хөтпат тән нэнаныл танки халанылт вайхатуңкве патсыт ос матыр эрнэ пормас тананылн кетнэ магыс хөт кисхатуңкве ат васыт. Тән ойканыл ёт шөпт өщнэ телефонты хосыт потыртаңкве сака ат тартвөсыт. Та щирыл нэматыр ат вәнэ нэт танки халанылт туп потыртаңкве ос тох матыр тара-паттуңкве вөрмысыт. Тән номсахтасыт ос таквсы порат «СборХМ» кол вәрсыт ос эрнэ тэлат элаль тотнэ магыс мөт мэхум вөвсыт.

Ань мэхум сәвсыр тэлат вәрнэныл пәсыл ты накт акв тәланыл төвлыс. Ань тәл сыс вәрмаяныл хумле өлсыт, мән элаль хансэв.

Тәл палыт «СборХМ» өлнэ колн округ ос үс Думагн пәриим депутататыт акваг нётсыт, тән юнсхатнэ машина ос сәвсыр торыт, нуйит, носкит сагнэ сэтапыт ёвтсыт. Ётыл сыре-сыр рүпитан организацият тув матыр эрнэ пормасыт өс тотыгласыт манос олныл нөтуңкве

патсыт. Уст өлнэ мэхум ань тув ёхталэгыт ос сәвсыр маснудыт юнтэгыт, сыре-сыр пормасыт вәрэгыт.

Тув щаквщүңкве ялантан мэхум сәлтатытн түйтхатнэ магыс ань тыг мус 80 үсмаг сагсыт, 6 сөтыра арыгкем исвещану пәнкат вәрсыт. Тамле тэлат «серебрянный волонтерыг» лавнэ экват рүпитэгыт. Төванакт школат ханищтахтын агит-пыгыт тув вөвыглавет, тән өс такем нётэгыт.

Тувыл үс мэхумныл

юи-пәлт хотты хум хөтпат танки машинанылт батальон «Югра» лусытан мән мус тотыяныл. Тох тән палтаныл 18 автомобилит, 2 квадроцикл ос 20 кәркурыт, 100 сәвит «рабица-сеткат» тотвөсыт.

Ущлахтын магыс юв ёхталан сәлтатыт «СборХМ» колн өс щалтсэгыт, тананылн манхурип нётмил эри, таи хүлтэгыт. Ос тән магсыланыл кетым пормасыт магыс яныг пүмашипа латың лавөгыт.

лотые руки ангела», «Острохвост» нампа волонтер-хөтпатн сака сәв нётавет. Тәнанылн тав яныг пүмашипа латың лави.

Ань та рүпата коланыл тәлэ төвлум кастыл тән палтаныл сәв мэхум тананыл янытлаңкве щалсасыт ос мүйлупсат тотсыт. Тох округ депутат нэ Наталья Западнава бензопила мүйлуптас, үс Дума депутатыт өс акв тамле мүйлупсат вәр-совет. Совет Федерацият

Ханты-Мансийск үст өлнэ мэхум акван-нётхатым СВО магыс рүпитэгыт

атым олнытыл эрнэ пормасыт, тэрпит ёвтавет. Сәлтатыт магыс ань 500 хуйнэхүргыт кетсыт. Төва хөтпат матыр атың кампёткат, магың нянит, щай хусапыт, кәт сэгнэ төрсәлмыт ос мөт сыре-сыр пормасыт кетүңкве тотэгыт. Тәл сыс тув 20 сөтыра посылка-төтап атвөс ос кетвөс.

Уст өлнэ нэ хөтпат юв вәрнэ рүпата выгыт. Тән рүпатаныл юи-пәлт этипәлаг маснудыт, носилкат ос пүтыскат юнтэгыт. Ты пормасыт, тәнудыт, тэрпит пуссын акваг-атнэ

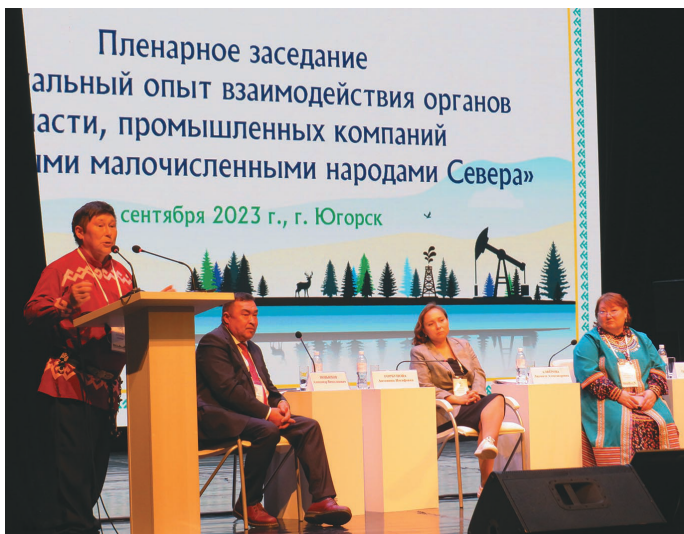
Хөнтлын хум хөтпат экваныл ты колн вәтихал ёхталэгыт. Тән лавөгыт, ойканыл хөт-та хөнтлэгыт, тувле нупыл акваг номсым, сыманыл щәргөгыт, төванакт тананылн сака тәрвит өлыгылы. Тувыл ты колн ёхталэгыт, мөт нэт ёт тыт вайхатэгыт, ёмас сымың латың хунтамлэгыт, сүстөнылт, сәв мөт хөтпат төрум магыс матыр ёмас тэлат вәрэгыт ос та щирыл номтаныл күпнитыг ёмты.

Ань Кристина Филиппенко тох потыртас, тән «Шьём для наших», «Зо-

рүпитан хум Эдуард Исаков мүйлупсаң тагыл щалтсас. Александр Гладков, «Еврострой» ләпкат пуңкотнэ хум, сәвсыр эрнэ пормасыт кетыс ос сәграп мүйлуптас. Сәв нэт магың тәнудыт ос сыре-сыр пормасыт өс тотсыт.

Ты мэхум пуссын лавөгыт, хөнтлан вәрмаль моляхнув вөс оигпи. Победа хөтал ляпамтылүв ос хум хөтпат пүстәгыл юв вөс ёхтэгыт. Мән тыи пуссын үрөв.

Тамара МЕРОВА

С. Кечимов потыртты

Нижневартовский районный ёхталам хумыт

Югорск үст яныг сапрәни блыс

Ювле хультум этпос 26-27 хөталыгт Югорск үст «Коренные народы. Окружающая среда. Нефть. Закон» нампа яныг сапрәни блыс. Сосса мэхум, миркол кўцаит, мән-вөй нөх-винэ компаният рүпитан хөтпат савсыр тэлат урыл потыртаңкве тув ёхталасыт.

Тәрвитың вәрмаяныл урыл потыртасыт

Сенатор-хум **Александр Новыхов** лавыс:

– Сав тәл ювле хультум порат «Югра лылыёп» общественный организация ты сапрәни вәруңкве номылматсыт. Төнт вөрт өлнэ щәмьят мән-вөй нөх-винэ мэхум ёт вәтихал воритотсыт.

Ань тән соглашение-нэпак щирыл рүпитэгыт, пёс йис мāt өлнэ ханты, ёрн щәмьят олныл ойтавет ос сав мөт щирыл нётавет. Ты сапрәнит мән-хум тәнки тәрвитың вәр-маяныл урыл кўцаитн потыртаңкве вөрмөгыт.

Округ яныг кўцай вәңын хум **Алексей Забозлаев** потыртас:

– Тыт мән-вөй нөх-винэ 484 мән блы ос сосса щәмьят 475 мāt вөраёгыт, сәлыяныл үрөгыт, хұл алыщлэгыт. Нефтяникыт

ос сосса хөтпат халанылт ёмашакв вос блыс, ань сав сәкконыт пирмайта-вёсыт. Манхурип лильпи ләтың тув хансуңкве ань эри, та урыл сосса мэхум, кўцаит, учёныит аквёет тыт тах потыртэгыт.

Мәнхлат хөтпат, гражданский инициативат ос внешний связь округ департаментыт кўцай хум **Яков Самохвалов** лавыс:

– Мощаг хультум мирыт мәгсыл яныг программа ань блы, ты хосыт 11 департаментыт рүпитан хөтпат мәнщит, ханты ос ёрнытнөтыяныл. Пёс наканыл элалы тотнэ мәгсыл сав олн тәставе ос вөрт өлнэ щәмьят ёмашакв үргалавет.

Вөрт өлнэ щәмьят нётавет

Мән-вөй нөх-винэ компания кўцаит конференциян ос вөвыглавёсыт. «Сургутнефтегаз»

рүпитан хум Максим Петриченко вөрт өлнэ щәмьят хумус нөтыяныл, та урыл потыртас.

Ты компания мән округувт, Ямалт, Якутият, Ненецкий округт, Иркутский, Тюменский областигт, Красноярский крайт ань рүпиты. Мән округувт пёс йис мāt өлнэ щәмьят соглашения-нэпакыт щирыл нётмилыл тәстыяныл, олныл ойтыяныл.

Ань 475 пёс йис мāt реестр-нэпакн хансым өлэгыт. «Сургутнефтегаз» компания 95 пёс йис щирыл өлнэ хантыт ос ёрныт мәнхыл нефть нөх-выг. Ос 1 сөтыра 192 элумхөласн соглашение щирыл нөты.

Ты тәлныл яныгпөль этпосныл тән савнув олныл тәстуңкве патсыт, ань акв хөтпа хурум этпос сыс акв щёс 11 сөтыра солкөвил ойтаве, ты порамус нила сөтыра солкөвил майлувес. 2023 тәлныл маим нётмил мәгсыл нәлок-олныт компания ойтүңкве ос такви тах паты. Ты элы-пәлт сосса щәмьят тәнки ойтхатасыт.

Белоярский районт

өлнэ мэхумн нётнэ урыл кўцай хум тох лавыс. Ань та районт сав ханты, ёрн щәмьят сәлы үрим яласэгыт, вөраёгыт, хұлалыщлэгыт. Тувыл өлнэ мәнаныл тәнки нупыланыл ат хассаныл, таимәгсыл мән-вөй нөх-винэ компания пәлныл ат нётавет. «Сургутнефтегаз» Белоярский район миркол кўцаит ёт нэпак хансыс. «Нумто» мән-вит үргалан мән тот рүпиты, ты организация нётмилыл ос тәставе. Ат тәл сыс компания тот өлнэ сосса мэхум ос мән-вит үргалан вәрмалы мәгсыл Белоярский район миркол нупыл 215 млн солкөви кётыс.

Мәнхәпыл вос касэгыт

Та юи-пәлт тән нила секцият щирыл уртхатасыт. Акв мāt туризм, спорт урыл потыр блыс. Этноспорт щирыл рүпитан мәнхыи хум **Олег Хатанев** тот лавыс:

– Ты тәл туй порат сосса мир Ханты-Мансийский район Шапша пәвылн мәнхәпыл касуңкве акван-атыгласанув. Ань ты касылн мөт хөн мәнхыл мэхум вөвыглавет, тувыл округувт өлнэ төва

О. Хатанев ос Т. Дятлова

Каюковыг нэг-хумыг

хөтпанув тув ёхталаңкве ат кәсащёгыт. Ты тәл 18 районныл ос яныг ұсытыт өлнэ мәнщи, хантыт халанылт кассыт. Тамле яныг ялпың хөтал «ЮграМегаСпорт» организация вәрыглы, сосса мәхумн олн ойтункве щар ат эри, тыгле-тувле тән яласан билетыл ёвтавет, гостиница-колн блуңкве тотавет.

Ханты нэ Любовь Кашлатова ләвыс, тән кәсың тәл касуңкве ёхталасыт, тувыл өвыл места аты вуйласыт. Хантыт ос мәнщиит мәнхәпаныл кәсың мят тәнки щирыл вәрияныл, Хальүс районт өлнэ сосса мәхум ханты хәпыл касуңкве ат хәсэ-

гыт, ты мәнхәп сака ошца, таимәгсыл тув ялантаңкве сака ат кәсащёгыт.

Хальүс районт тәнки касыл вәрыгләгыт, ялпың хөталаныл «Мәнхәп» намаясаныл. Юи-өвыл щёс тән Восыңтүр пәвилт акван-атхатыгласыт, тонт «Югра лылыёп» нампа организация грант-олныл тәстыглавес. Ты тәл олныл ат майвёсыт, касыл ат вәрыглавес.

Ты секцият рүпитан хөтпат потыртахтасыт, резолюция-нәпакн ләтың сосса мәхум туи мәнхәпыл касуңкве вос акван-атыглавет. Ос тамле касылыт вәрыглан мәгсыл

мирколыт пәлныл олн акваг вос тәстыглаве.

Тәл палыт вөраяңкве туп төват вөрмёгыт

Мөт секцият хум хөтпат вөраян, хул алышлан, сәлы үрнэ тәлат урыл потыртасыт. Природнадзор колт рүпитан хум Александр Бирюков ләвме щирыл, ань хул алышлан, вөраян мәхум мәгсыл сака сәв сәкконыт хансым бләгыт. Сосса мирн ты сәкконыт ёмащакв ловиньтаңкве өс эри.

Лицензия-нәпакыт, охотбилет хумус вәруңкве, хоты мят вөраяңкве, хоты порат хул алышланкве рөви, та урыл вәңкве тах патэгыт, тонт штраф-олныл ат пинавет. Ань лильпи сәккон щирыл пёс йис мят өлнэ мәхум вөрүй алышланкве тәл палыт вөрмёгыт.

Ос өвлөт тәнки нәпаканыл мавит үргалан департаментын тотыглаңкве эри. Тот намнәпаканыл сунсавет ос өлнэ мәныл «Реестр территорий традиционного природопользования» хансым ке бләгыт, тән охотбилетыт ләтңыл хансавет, ты юпәлт тәнки пёс йис мәнаныл тәл палыт вөраяңкве тах патэгыт. Пөх хөтпа тамле мән вөра-

яңкве ке мины, тот штраф-олныл хансаве.

Пәвлыт ос ұсыт өлнэ сосса мирн тох вөраяңкве ат рөви, тәнанылн лицензия-нәпак ёвтуңкве эри. Ань 353 элумхөлас охотбилетаныл эрнэ щирыл вәрсаныл. Тамле тәла урыл пёс йис мят өлнэ мәхум улпыл щар ат вәгыт, таимәгсыл нәпаканыл ты департаментын ат кётыныл. Ты вәрмалыт урыл хум хөтпат Александр Бирюков хоса китыгласаныл.

Хүрмит секцият мавөй нөх-винэ компания хансум соглашение-нәпакытн манхурип лильпи ләтың, нётмил ос мөт эрнэ тәлат урыл хансуңкве эри ке, та өвылтыт вөрт өлнэ хантыт, ёрныт китыглавёсыт.

Ос нилыт секцият мир пусмалтан вәрмаль, мән пәвылквет рүпата тәл өлнэ мәхум, мәнлат хөтпат хаништан тәлат урыл потыр блыс.

Ты нила секцият мәхум резолюциян эрнэ ләтңыт пуссын хассыт. Ётыл миркол кұцаит ты нәпак ёмащакв ловиньтэгыт ос сосса мирыт нётмил тотнэ лильпи сәкконыт ос программа тах пирмайтэгыт.

Людмила ТЕТКИНА

М. Кумаева, Т. Головина ос О. Баранова

Еремей Айпин

В. Михайловский ос Н. Комарова

Зинаида Лонгортова

Нэпак хаснэ мэхум үст атхатыгласыт

Сүкыр этпос 20-22 хөталанэт Ханты-Мансийск үст нэпак хаснэ финно-угор мэхум, потрыт толмащлан хөтпат, ловиньтан нэпак тэратан мэхум, библиотекарит, исследователит, журналистыт ос ныврам ханищтан мэхум акван-атхатыгласыт.

Сав маныл китсат арыгтем хөтпат ёхтала-сыт – Москва, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Новосибирск, Томск, Мурманск, Ростов-на-Дону, Челябинск ос Тюмень үсытныл олсыт.

Финно-угор мэхум Ямал маныл, Мордовия, Коми, Удмуртия, Марий Эл ос Карелия республикатныл олсыт. Венгрия, Беларусь ос Молдова мат олнэ хөтпат ёхтуңкве ат вёрмысыт, ищхйпың ут хосыт потыртасыт.

Овыл латың Россия янытыл рүпитан ЮНЕСКО организация тармыл пуңктотнэ нэ **Татьяна Довгаленко** лавыс:

– Ты, вайм, сака эрнэ хөнтхатыглап, нэпакыт хосыт нәңки, мир ләтңе олы, мэхум тәнти ләтңыл потрыт ос стихыт хансәгыт, нэпаканыл ловиньтавет. Нэпакыт хосыт потыртәгыт, мираныл хумус олы, маныр овылтыт номсәгыт, потрамёгыт. Тувыл нэпакт матыр-әти пуссын хансуңкве рөви – пёс

йис наканыл-блупсаныл, потраныл, мөйтаныл, эрганыл, та маныр. Юграт олнэ сосса мэхум миркол кұщаянылн матъёмас нётавет.

Округ губернатор **Наталья Комарова** мир ёт пащалахтас, тох потыртас:

– *Щәнь ләтың – ань ты олэв, номсэв манос нэпак хансэв, ты мак эрнэ вәрмалъ. ЮНЕСКО организациян ань олнэ лов тәлыт сыс щәнь ләтың янытлан тәлыг намаявёсыт. Таимәгыс Россия янытыл олнэ сосса мирыт сәвсыр проект вәрёгыт, ань ләтңаныл мөт хон мат вос вәвет, вос ханищтавет. Потрыт манос стихыт шар ущ хансуңкве овылтахтам хөтпат янытлыянүв, сәв ёмас ләтңыл ләвиянүв. Олнэ мананылт кәсыңаныл намың-суиң писателитн вос нётнувет, литературный конкурсытт аквёет вос рүпитәгыт, хансум нэпаканыл акв-тём вос сунсыглавет, ловиньтавет. Округуйт*

«Хөтал» театрыт эргын-ййквнэ хөтпат

нэпак хаснэ хөтпат мәгыс Югра кұщай премия олы, нбх-патум хөтпат кәсың тәлянытлавет. Тынакт мән ос акв тәла щёпитасүв, намаяслюв «Молодой автор», тав хосытэт ань кәсың тәл щәнь ләтңыл потрыт ман стихыт хаснэ мәнълат мэхум наманыл хунтамлыянүв, вәңкве патыянүв.

Наталья Владимировна сәв ёмас тәла вәрум хөтпат янытласанэ, диплом нэпакытыл мисанэ. Тән халанылт кит мәнъщи нэг наманэн ләввесбг – Светлана Динисламова, «Ханты ясаң» ос «Лүймә сәрипос» газетаг вәрнэ кол кұщай, ос Лариса Карпенко, тав Нярехумит павыл школат ныврамыт мәнъщи ләтңыл потыртаңкве ханищтыянэ.

Тувыл элалъ хүрум хөтал сыс мэхум сәвсыр колнакытт потрамасыт, төва тәлат тох намаим олсыт: «Мастерство перевода: опыт и перспективы», «Исследование финно-угорской литературы», «Ева Шмидт: преданное служение науке», «Финно-угорские языки и образование» ос мөт тәлат.

Нэпак хаснэ ханты хум **Еремей Айпин** финно-угор мир поэтыт ос писателит овылтыт татем ёмас потыр щёпитәлыс, тох намаястэ: «О роли деятелей культуры финно-угорских народов в укреплении духовных основ в жизни человечества». Сосса мэхманув овылтыт хум тох лавыс:

– *Мөйтанув ос эрганув*

Мир ёнта пасан ватат потыртэгыт

Маньщи нэт халт эрзя нэ Т. Швецова люли

улпылматахматсатманос сotyра арыгтем тал олэгыт, ос нэпакыт ханты ос маньщи махманув 1930-ыт талыт ворушке бвылтахтасыт. Щар бвыл нэпакыт маньщи латңыл Матрёна Вахрушева ос Пантелей Еврин, ханты латңыл Григорий Лазарев таратасыт.

Тувыл литература тэла элалыт тотсаныл Прокопий Салтыков, Роман Ругин, Владимир Волдин, Микуль Шульгин, Таисия Чучелина, Анна Конькова ос мот хотпат. Маньщи поэт Андрей Тарханов «Храм милосердия» нэпакет тох хансыс: «Маньшит этипалаг нох-щурамлэгыт, мойтэгыт, пёс потыр потыртэгыт. Витаныл-вораныл ос ялпың мананыл эруптаныл, ургалыаныл. Мойтыт мусхал хотпа, ёмас тэла нох-паты. Таимэгыс Андрей Семёнович

лэвсас, мойт-эрыг тотнэ хотпа янытлаңкве эри. Мот маньщи поэт Юван Шесталов «Языческая поэма» нэпакет мире бвылтыт хансыс: «Ам нох-вёрмхатам мирум магыс нотың-йисың эрыг эргегум». Хантыосманьщи латңыл хансум хотпанув ман пуссын номиянүв, кастыянүв, нэпаканыл ловиньтыанүв.

Еремей Данилович хансум нэпаканэ урыл потыртан магыс янас колнак щёпиталвёс, тох намаим блыс: «Феномен прозы Еремея Айпина». Ойка хансум нэпаканэ магыс янытлавес, сав ёмас, сымың латңыл лэввес.

Маньщи хотпанув округ янытыл сав маныл ёхталасыт. Хулюмсунт павылныл стихыт хаснэ нэ Мария Тихоновна Двинянинова блыс. Кульпасныл няврамыт

хаништан нэг Евдокия Ивановна Кугина ос Лиана Владимировна Анямова, Саранпавылныл стихыт хаснэ нэ Галина Николаевна Ларионова, Шапша павылныл научный сотрудник Анастасия Георгиевна Федий, Сургутский районныл научный сотрудник ос стихыт хаснэ нэ Татьяна Прокопьевна Бахтиярова ос мот хотпат ёхталасыт, потырт хунтлысыт, тованыл потыр щёпиталсыт, мирэлы-палтловиньтасыт.

Тымирхалхонтхатыглап оигпаме элы-палт округ Дума кущай хум **Борис Хохряков** нэпак хаснэ махум ос акван-ёхтум мир янытласанэ, тох лэвыс:

– Россия янытыл 24 финно-угор мирыт олэгыт. Ань ты тэла щирыл нэңки, тән халанылт журтыңыщ олэгыт, танти латңыл нэпакыт тара-

тэгыт, пёс наканыл нох-вормалтыяныл. Ман, округ олнэ махум, касың хотпа ёмас номтыл урилүв. Тыт пёс тэгыл хантыт, маньшит ос ёрн махум олэгыт, пуссын аквьёт 32 сotyра арыгтем хотпа. Савыңпалэ салы урим, хул алышлым ос вораим олэгыт. Сосса махум магыс янас Ассамблея вёрсүв, тот рупитан хотпат сав эрнэ сакконыт хассыт – щань лэтың урыл, пёс накыт ургалан саккон, салы урнэ тэла, эрыг-мойт акван-атнэ тэла ос мот эрнэ вёрмалит тармылпатнэ сакконыт. Сосса мирыт янытлан магыс округувт савсыр хонтхатыглапыт, суссылтапыт ос фестивалит ватихал вэрыглэлэв. Ханты ос маньщи латңыл кит газетаг вэравёг – «Ханты ясаң» ос «Лүймә сәрипос». Телевизор хосыт передачат суссылтавет, радио хосыт потырт суйтэгыт. Тувыл «Хотал» нампа сосса мир театр рупиты. Сосса хотпат танти мираныл, щань латңаныл янытлыяныл, сав ёмас, эрнэ тэлат вэрёгыт. Элумхоласытн матыр нётмил эри те, ман миркол тара атхунь нэтыянүв.

Борис Сергеевич сав ёмас тэла вэрнэ хотпат янытласанэ, диплом нэпакытытл ос магылн тагатап пёсытыл мисанэ.

Акван-атхатыглам финно-угор махум

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

Няврамыт пöслуңкве хаництан нэ

Таквсы порат мәнй няврамыт ёт рүпитан хөтпат янытлан ялпың хөтал блыгылы, та хөтал «День воспитателя и всех дошкольных работников» ләваве. Ты хөтал Россия янытыл 2016 тәлт янытлаңкве патвес, ты урыл хаництап ос наука Министерстват нэпак хасвес. Ань йист кәсың мәнй няврам садик-колн тотыглаве, тув ялантым янмалтаве, хаництаве.

Мән акв мәнйши нэ урыл хансэв, тав мәнй няврамыт ёт рүпитан нэ хаництахтас ос тувыл тән ётаныл рүпиты. Анна Ивановна Еловицова, такви аги бпарищ наме Хозумова, Саранпәвылт самын патыс. Омаге-әтяге сәлың хөтпаг олсыг, тән нявраманэн ёт нёрт яласым рүпитасыг. Анна щар мәнй няврамыг, пити паттаг олы, блупсатэ урыл нэ тох потыртас:

– Ам щар мәнйг олэгум, ам нупалум хурум увщи ос хурум каңк самын патсыт. Хунь ам онтолов этпосум олыс, тонт омав атимыг ёмтыс, мән яныг увщиювн Маринавн янмалтавесүв. Атяв нёрт сәлыт ёт яласым пенсиян патнэ мус рүпитас. Ам школа Саранпәвылт әстласум ос элаль Ханты-Мансийск үсн колледжит мәнй няврамыт ёт рүпи-

тан нэг хаництахтуңкве минасум.

– Колледж әстламын юи-пәлт рүпитаңкве патсын?

– Ам ос элаль Нижневартоск үс университетт кәтыл хурит пöслын хөтпаг хаництахтуңкве патсум. Тот тит тәл хаництахтасум ос элаль юил ялантым әстласум. Юн амти пәвлумт садикт няврамыт ёт рүпитаңкве патсум, ос тәл сыс аквщес, титщес Нижневартоскын ялантым хаництахтасум.

– Саранпәвылт тох элаль мәнй няврамыт колт та рүпитэгын?

– Ати, ам 2007 тәлт Искусство школан рүпитаңкве вöввёсум, тыт пәвлувт музыкальный школат пöслын отделение олы, тыт ам няврамыт пöслуңкве, сакныл

А. Еловицова ёнгын мәнйши апа суссылты, ты А.С. Мерова юнтум апа

хорамыт хартуңкве, юнсхатуңкве хаництыяну, мәнйши хорамыт вос вәганыл, мәнйши олупса урыл тәнанылн потыртэгум.

– Анна Ивановна, наң палтын мансәвит няврам хаництахтуңкве ёхталы?

– Пуссын аквәёт хусахтем арыг няврам ёхталы. Тән мәгсыланыл расписание вәрим олы, нила группа щырыл ёхталэгыт, тыт пöслэв, сакныл пальсакыт, турлөпсыт, мәнй хорамыт хартэв. Турлөпс манос пальсак хоса вәруңкве эри, таимәгсыл тәва няврамыт акван-нётхатэгыт, хотты лөмтыт янас сагёгыт, тувыл акван-олтыяныл. Нуйныл юнтуп түщтын утыт юн-

тэв. Турлөпс ос пальсак мәгсыл сәвсыр оспа сакыт няврамыт тәнти пөриёгыт, манхурипаг сагуңкве – тәнти номсахтэгыт, тәнанылн ам нётэгум, хултыгыяну.

– Наңти ос маныр вәруңкве кәсащегын? Юнсхатэгын?

– Мән пәвлувт мәнйши нёт Евгения Вьюткина палт атхатыглэгыт, аквәёт юнсхатэгыт. Совныл юнтнэ вәрмалхот ала ты ёрувлахтас, тот мән сәлы котыт, сәлы вильтсовыт тынтлэв, тәва нэквет тучаң юнтсыт, өвлэт ханса йынсыт, тувыл тучаң хансат акван-юнтсаныл. Ам тай юнтуп түщтын ут вәрсум, совныл тәлы масну-тың акань юнтсум, тур-

А.Ларионова вәрум хури

А. Еловицова апа патта йины

Саранпавыл нъяврамыт нёрыт пёслуңкве тотыглавёсыт

лөпс хартсум, тучаң тай иң ат ёньщёгум. Мөлты туй «Мәнь Усквет» сәсныл сөвт ос сән юнтсум, ань ты сөвтумтыл вөрн ялантёгум, тавётыл пил ватуңкве татем кўстыр ос ёмас ёлнётэ. Ань ос ты туй Галина Кондина мәнав сәсныл сәвсыр пормас юнтуңкве ханищтасанэ. Тыг Саранпавылныл нэт ёхталэгыт, мән мәнь апат, сөвтыт ос сәныт юнтсүв, хумус сәс пёрияңкве, манхурип пормас тавёныл юнтуңкве рёви, хумус сәс хот-халюптаңкве, сыстамтаңкве – мән пуссын Галина Рудольфовнан ханищтавесүв, хўлтыглавесүв.

– Анна Ивановна, наңти щёмьян урыл потыр-тэн, мансәвит нъяврам ёньщёгын?

– Ам тит әги ёньщёгум, яныг әгим Юлям 22 тәлэ, тав Тюмень ұст психологыг ханищтахтас,

тот рўпитаңкве хультыс, мәнь әгим Алёнам 11 тәл, тав 6 классыт ханищтахты. Кәтыл матыр-әти вәруңкве сака таңхи, пальсакыт, турлөпсыт сакныл харты, сәтапыл саги, пёслы. Ойкам наме Владимир Борисович Белявский, мән туй порат Ясунтын ёхталэв, няслэв, вёрт пил вәтэв, ләхс атэв. Мән вөрн ялуңкве сака кәсащёв.

Нъяврамыт ёт рўпитан мәньщи нэ ялпың хөталыл мән сымыңыщ янытлылүв, тав сака эрнэ рўпата вәри, нъяврам мәнь тәгыл матыр вәруңкве те ханищтаве, тав ёлнэт сысты рўпата номылматыт ос элалы вәруңкве паты. Пус кәт, пус ләгыл сәв тәл элалы вос рўпиты, сәв нъяврамыт ёмас тәлан вос ханищтыанэ.

Галина КОНДИНА

Ятил омав сымыңыщ янытлылүв

Мән ятил тының омав мәнь таквс этпос хўрмит щислат самын патум хөталэ ёлыс. Ты таквс тавён нёлсәт тәл төвлыс. Омав наме Галина Константиновна Алгадьева. Тав Хулюмсүнт павылт ёлы. Мән омав сака нёмса сымың хөтпа. Павлың мәхманэн пуссын вәве. Матыр-әти вәрмаля урыл аква тавёныл китыглахтэгыт.

Галина Константиновна Яныг-павылт самын патыс, яныгмас, Няхшамвөлиң ишколат ханищтахтас, тувыл Ханты-Мансийск ұст акв тәл ләккарыг ханищтахтас. Тыг-тув яласаңкв, масхатуңкв олн эри, юн яныг щёмья, тәнаныл ёс аквты янмалтаңкв эри. Яласан ләх тувыл тәрвитаң ёлыс: Хальүс, Кульпас тәра эрыс минуңкв. Таимәгыс тав ханищтахтын мәтәныл ёл-пөйтыс, рўпитаңкв патыс, элалы такви щёмьяңыг ёмтыс. Ань нъяврамыт пуссын яныг, пуссын тәнки щёмьял ёлэгыт. Омав колэ нәмхуньт ат тәтламәлы, тав кол әвисүнтэ кохунь нъяврамыл тәглэ. Кол пөхыт ёлнэ мәнь әгирищ Саша ләви:

«Ам таңхёгум, наң ам

Г.К. Алгадьева Полина апге ёт

анёквам вос ёлсын. Амки анёквэгум-щашёквэгум мөт павылт ёлэг, ты павылт анёкв-щашёкв ат ёньщёгум». Ты әгирищ ёс касың хөтал таве уральтаңкв ёхталы, тән акваёт щәй аёг, потрамёг.

Ятил, тының омав, анёквав, щашёквав, яныг анёквав-щашёквав самын патум хөталыл сымыңыщ янытлылүв. Ос сәв тәл мән ётув вос ёлы. Пустәгыл вос ёлы. Посың хөтал, сөтың хөтал, хоса нот ос щунь тавён ләвёв. Мән таве сака эруптылүв ос анигылүв.

Муйлупса ләтың наң нъявраманын кётсыт.

Анна АЛГАДЬЕВА

Г.К. Алгадьева рутанэ ёт

Нэпак ловиньтан колт вәрнэ рупата

Анастасия Анатольевна Гибадуллина, такви ағи бпарищ наме Лысенкова, мәнъщи нэ, институтт ханищтахтын элы-палт тав Саранпавылт олыс.

Ты щёс тав Ханты-Мансийск үст щёмьятэ ёт олы, 12 тал арыгкем библиотекат рупиты, ам тав ётэ хонтхатыгласум, рупататэ урыл потыр-тасмән.

– Анастасия, наң хунь библиотекат рупитаңкве патсын?

– Ам Югорский государственный университет филология факультетит ханищтахтасум, 2011 талт университет асталасум. Элалы нэпак ловиньтан округ колт рупитаңкве патсум, ты тал китхойплов талыг ты ёмтыс, тыт ам рупитанэм. Мән отделувт хурум нэт Елена Симакова, ам ос Софья Жданова рупитэв, ағмың-мосың хөтпат ос ныврамыт ёт рупата вәрэв.

– Нән манхурип хонтхатыглапыт мэхманув мағыс щёпитәлэгын?

– Яныгпала хөтпат ос ныврамыт мағыс савсыр хонтхатыглапыт щёпитэв, отделувт кит клубыг рупитэг, щёмьят мағыс «Мән яныг щёмья» ос яныгпала хөтпат «Мэхум савсыр оlnэ тәме, таимәгыс тән аквьёт журтыңыщ оlnэгыт».

Нэпак ловиньтан колт ныврамыт мағыс «Мойтың ма» наппа колнак оlnыщи, мән мирн нётмил вәрнэ колыт, школатын ос ныврамыт үргалан колытын ялантэв ос тот мойтыт ёнгилыг щёпитым суссылтэв.

Мән тамле эрнэ вәр-малы оlnыщэв, хоты яныгпала хөтпат тәнки ат вөрмёгыт нэпак ловиньтан колн ёхтуңкве, тән заявка-нэпак хансэгыт ос ищхыпың ут хосыт кётыяныл, манхурип ловиньтан нэпак эри тотуңкве – мән тотэв. Татем та ёмас, мэхманув ловиньтэгыт, акв яныгпала эква тав

Эргын экват

А. Гибадуллина, Е. Симакова, С. Жданова

101 талэ төвлыс. Тав нэпакыт ловиньты, пустаныг оlnэ наке, сампос ос номтэ сака ёмас, вос элалы ёмщаквег олы.

Нэпак ловиньтан колт тармыл пуңкотнэ нэ Елена Симакова ёт мән отделув кит яныг проектгы оlnыщи, Губернатор оln-нётмил висүв, акв проект руц щирыл «Инклюзивный фестиваль» намаяслүв, 2019 тал пәсыл тав ётэ рупитэв.

Молты тал мүйлын хөтал «Чтение, движение, творчество» олыс. Савсыр яныг экспертыт ёх-

таласыт, ағмың-мосың хөтпат нётыяныл, хұлтыяныл, катыл матыр вос вәрёгыт, савсыр эрнэ пормасыт вос мащтыр-лэгыт, хотьют вөрми, стихыт ман потрыт вос хансэгыт.

Сүкыр этпос 28 хөталэт нэпак ловиньтан колт яныгпала хөтпат мағыс касыл вәрвес, «Пусть осень жизни будет золотой» руц щирыл тох ләваве.

Библиотекариг рупитан нэ **Альфия Сагдеева** мэхум ёт пащалахтас ос

тән мағысланыл ёмас ләтың ләвыс:

– Таквсы пора – сака нётнэ пора, тыхөтал мән акван-атхатсүв. Ятил яныгпала мэхманув, нән сав тал оlnэгын, олупса нупыл сака мўтраңыщ сунсэгын, ныврамыт акв-писыг ёмас ләтңыл ләв-виянын ос эрнэ щирыл оlnуңкве, ёмас вәрмаль вәруңкве ханищтыянын. Пус кәт, пус ләгыл оlnэн! Ёмас номтыл оlnэн!

Мүйхөтпат мағыс Лариса Мацур, Саранпавылт яныгмам нэ, «Мы на лодочке катались» руц эрыг эргыс, «Факел» колн ялантан яныгпала хөтпат ос кўщай хумияныл Станислав Конопкин ёт сав сымың эрыг эргысыт. Оматэ Людмила Мацур Саранпавылт оlnэ мэхманэ урыл сав пұмаш потыр хансыс, ты потранэ ловиньтас.

Тувыл яныгпала хөтпат щай аюңкве минаясыт. Елена Николаевна ос Анастасия Анатольевна ағмың-мосың ныврамыт ёт лүптал нётнэ хурит вәрсыт.

Оксана АЛБИНА

Хулюмсүнт павылт яныгхотпат янытлавёсыт

Мань таквс этпос өвил хоталэ яныгхотпат янытлан хоталыг ловиньтаве. Хулюмсүнт павылт өлнэ яныг-палаг патум хотпат тох ты муйлысыт.

Миркол палыл ДК «Фортуна» колт яныг муйлын пасан щёпитал-вес. Школа искусств колн ялантан няврамыт яныг махум магыс мань концерт-ломт суссылта-сыт.

Хулюмсүнт павылт нёквет

Решетникова Алёна ос Нефёдова Надежда фортепианол ёнгысыг; Мурадымова Томирис, Горовая Анастасия, Кондыба Анастасия, Мерцалова Аглая, Ушакова Кристина, Саргсян Екатерина такем ёмщакв щакёкват-анёкват урыл эрыг эргысыт.

Плотникова Валентина ханищтан нэтэ ёт Ежак Ольга Ивановнал фортепианол ос аккардеоныл такем ёмщакв ёнгысыг, кутакласыг.

Кутляева Ксения ос Кудымова Мирослава, 11 классыт ханищтахтын агиришиг, яныг махум магыс савсыр ёнгыт варагыгласыг, тувыл аквьёт латталпы хащнэ латтыт хащсыт.

Ёхталам махум нёвлиң нянь ос пилың нянь ёт атың щайл айтвёсыт, ёнгуманыл магыс мань муйлупсал майвёсыт, пуссын такем ёмщакв ўнлахол-сыт, потрамасыт, оцхуль-тасыт, ёмас номтыл лаква-миныгласыт.

Ты ёмас муйлум хотал магыс павлың мирколт рупитан махумн, ДК «Фортуна» ос школа искусство колыгт рупитан хотпатн ос кас варум няврамытн пумащипа латың лавёв.

Яныг махум тан ёс юн колсори рупата ёныщёгыт, акваг ат астыгыт, ат алымёгыт – ёмас, кум хонтсыт, ёхталасыт. Хоса нот тананылн, пустагыл вос ёлэгыт.

Анна АЛГАДЬЕВА

Аращ вуянтахтын урыл

Ам аращ палтнэ урыл акв потыр хансуңк таңхёгум. Эрың хотты маньлат хотпа пуңкён выгтэ. Ты урыл ам ёныпум Галина Константиновна Алгадьева ёт потыртасум:

– Ты павылт ёс элыл ёхтын нэ хотпан аращ вуянтахтас кос. Меңквя махум тай аращаныл ат вуянтахты. А Воря махум палт - Анемгуровыт, Адиныт, тан аращаныл вуянтахтэйт. Тан аращаныл пөх хотпан уля палтуңкв ат рёви. Тан пупганыл - Воря-Най-Эква. Тувыл ты Ялпың-ят өлнэ Хаңылсам-Най-Эква.

– Ос аращ хумыс вуянтахты?

– Тай Воря махум, тувыл Хаңылсам-Най-Эква

пупыг ёщнэ махум тан аращаныл вуянтахтэйт. Тан кўранылн ман аращанылн новхатуңкв ат эри. Катын ўйн шалтаве.

Тавен шар ке эри - олыкёр сартын пинуңкв эри. Кўрн олыкёр лаен, тувл тай ущ палтыглахтэн. Ёвтхатэйн ке, тай рёви палтыглахтуңкв.

– Хот ворт пёс аращ ке хонтэйн, та аращн уля палтуңкв ёс ат рёви?

– Кос акв та Тапс-сўнта. Тан ань ёс та Воря-Най-Экван хойхатэгыт.

Ос кос пёс аращ ёлыс – тув палтуңкв ат эри, эри мощ янасув мот аращ варапаңкв. Янас ульйив өвил атащлэн, янас палтэн. Ань лавуңкв патсыт «ульйив». Тыт мөлты тай ёс «най-йив» лавсыт. А ман алы-супыт «уль-йив» лавсув. Ань тай пуссын акван-тэлыгласув «уль-йив».

– Тувыл маныр воруңкв эри, катын ўйн ке шалтаве?

– Тав ул хотмус пёикшаңкв эри. Пёс махум, Торум нупыл сунсум махум, тан тай пёикшаңкв хассыт. Мори аращн ке новхатэйн, ётыл кат ман тулёвыл хот-пувлахтуңкв вёрми – ўйн шалтаве.

Аращ палтуңкв рёви - тор тув хомыгтаңкв. Та рёвтэл аращ палтыгламе магыс - ёвтхаты. Воссыг тащир ат паты воруңкв.

– Манхурип тор эри?

– Хорамыңнув вос, нэ хотпа магыс хорамың эри. Ос аквты ассын выгын, олыкёрыл нёгилын, аращ палтэйн, пасан варейн, матыр тэнут лўт щёпитэгын. Акваг ёмщакв аращ лумщи, тувыл торын тув та аращ нумпалн хомыгытын, тавён минэ щирыл, пинылттан щирыл хомыгытэ.

Пустагыл өлнэв порат, тувле тэлав ати. А матпўсум матыр кат-лагыл шарн патэв, уцта тыглетувле ойтхатуңкв эри.

Анна АЛГАДЬЕВА

Кәсың Элумхәлас пустагыл вос олы

Ань ты поравт Элумхәлас пустагыл оlnэ наке кәсыңьёмт уральтаңкве эри. Тувыл йильпи пұльницат ұнттын вәрмалит ос тот мәхум пусмалтан мәгыс ищхйпың утыл пентавет ке – тыи шар ёмас ос эрнэ тэлаг оlnуv.

Та щирыл Ханты-Мансийский районт оlnэ мәхум мәгыс ёмас ляххал оньщёv: Горноправдинск павылт оlnэ пұльница ұнттын мәныл аствавес ос сыре-сыр ағмыт пусмалтан мәгыс эрнэ утыл та тастувес. Та йильпи пұльницат ойттур этпос онтоловхуйплов хоталт мәхум пусмалтаңкве та овылтаvесыт.

Горноправдинск–Ханты-Мансийский районт тав шар яныг павлыг олы ос сав мәхум оlnэ павлыг ловиньтахты. Ты йильпи пұльницат тав ляпатэт ұнлын мань павлытыт (тыи Бобровский, Лугофилинский, Цингалы, Батово ос Чембакчино павлыт) оlnэ мәхум тув оc ёхталэгыт.

Ань та пұльница 5 сөтыра арыгкем элумхәласн матыр ағманыл пусмалтан порат нёты. Колнакыт пуссын ищхйпың утыл вәрвёсыт, тот кәсың хөтпа алпитэ сыре-сыр аппаратаыл мұсхалыг уральтым сунсаvе. Тав ағманэ тарапаттавет ос эрнэ щирыл пусмалтахтуңкве тах лававе.

Поликлиникат ань савсыр лёккарыт танки колнаканылт рүпитэгыт, тыи терапевт, ныврамыт пусмалтан лёккар, хирург, невропатолог, нэ хөтпат пусмалтан лёккар, паль, тур ос нёл ағмыт суснэ

лёккар, сам лёккар. Тувыл флюорография ос УЗИ вәрнэ колнакыг, ұлщпуңкыт пусмалтан мәгыс пуссын матыр-ати эрнутаныл оlnэгыт.

Мәхум пұльницат хөтал палыт суснэ щирыл 11 койка ұнттым олы. Тув лабораториян, рентген-тын ос «скорый помощь» колнакын ёхталам хөтпат оньщавет. Мәхум этэ-хөталэтотхуим пусмалтан мәгсыл – 50 койка олы.

Та пұльницат лёккарыт пуссын ёмас ханищтахтасыт ос мәкыг пусмалтаңкве хасэгыт. Ань тот 22 сыре-сыр ағмыт уральтан лёккарыт рүпитэгыт, 82 лёккарн нётнэ хөтпаг оlnэгыт ос 17 мань лёккар рүпатат ос мөт рүпата вәрнэ мәт 34 элумхәлас.

Сым ағмыт пусмалтан вәрмаль

Ханты-Мансийск ұст оlnэ пұльницат сым ағмыт сака ёмщакв ос мұс-

халыг пусмалавет. Тот сым лёккарыт пуссын ищхйпың утыл хаснэг элумхәлас сые уральтияныл, тән кәсың сатыт, этэ-хөталыт, тал сыс 365 хөтал акваг рүпитэгыт. Ос кәсың хөтпа нупыл акваг лавёгыт: «Сымын нәнки ұргалым оньщелбін!» Төванакт элумхәлас такви матыр люль вәри, таимәгыс сые ағмыңыг ёмты.

Тыи хохса хартнэ порат! Тот никотин ос тув тэлыгтым мөт люль таврит келпын пасапёгыт, төнт келп тарсыт лап-ұнтавет ос элумхәлас сые люльсаң рүпиты. Ты ағм «ишемияг» лававе.

Вина айнэ вәрмаль! Төнт элумхәлас лылыт тув мари, сымөт хөт ағм оньщи, та щирыл ке сые илттыг ёл-пөйтуңкве вөрми.

Алпитэт арыг кила ошнэ порат! Сака вөиң хөтпа давлениятэ ос

холестеринэ нөх-лапи, сәккар (диабет) ағмыл ёмты ос тән пуссын сым ағмын хөбёгыт. Таимәгыс вөиң хөтпа аква мәт ұнлым, хуйгаләлым ул вос олы, акваг вос нёвсы. Кон щёс охсакем ке ёмыгты велосипед тармыл ке яласы, витыт ке пувлы, кәтаге-луванэ нёвсалтыянэ ке, шар ёмас оlnуv. Төнт нэмаат ағм ат нэгыл.

Сым ағмыт пусмалтан лёккарыт тох лавёгыт, элумхәлас сым пөхат матыр ағм ке хұлы, тувыл тәрвитыг ке ёмты, тара пұльницан вос ялы. Матыр люль тара ке хөнтаве, таит күпнитыг пусмалтавет ос элумхәлас сака ат савалы.

Мәхум пусмалтан
департаментыл
кётым ляххал
маньши ләтңыл
Тамара МЕРОВА
хансытэ

Ялпың хөтталыт щөпитэгыт

Ольга Перевертун Югорск үс История ос этнография музейт кұщай вәңын нэг рүпиты, тав сосса мир мәгыс рүтыг блы, такви мордва нэ.

Ольга Андреевна музейт 15 тал арыгкем рүпиты. Тав потыртас, манхурип рүпата тән сосса мир мәгыс вәрэгыт. Манхурип пёс йис пормасыт бньщёсыт, хорамыл юнтым савсыр маснutyт ос сагыт бләгыт.

– Югорск үст яныгпала хөтпат бләгыт, тыи Людмила Петровна Волкова, Дарья Ивановна Белова, Нина Георгиевна Рукова, Татьяна Павловна Сысоева, Павел Кириллович Дунаев, Анна Владимировна Зайцева ос тән апганылн мән аквписыг нэтавёв, хумус эрнэ щирыл ялпың хөтталыт вәруңкве рөви – хұлтыглавёв.

Мән ётув ханты нэ Надежда Костылева рүпитаңкве патыс, тав мэхманув ёт хөнтхатыглас, сосса мирыт ос блупса урыл потыртас, Победа хөттал янытласыт, хоты мэхум хөнтлысыт, тәнаныл номылматыгласанув. Надежда Борисовна сака

щәгтым блыс, тав тох лавыс: «Мәньлат хөтпат пёс йис блупса урыл пүмщалахтэгыт, сосса мэхум эргыт-йиквыт урыл тәнанылн вәңкве сака ёмас, ханты ос мәньщи ләтңыл ханищтахтасыт».

– Музейн проектыт ёт рүпиты?

– Музей-кол акв эрнэ проект бньщи, рүпитан хөтпат «Юнты Аканят» ханты ләтңыл тох намаяс-лүв, мән Губернатор грант олн-нётмил висүв. Мәщтыр мэхум мәньщи ос ханты аканит, супыт, пёс щирыл нуйсахит юнтысыт, нётнэ пальсак ос турлөпсыт хартсыт.

Аканил пунныл вәрим бләгыт. Мән няврамыт ханищтан колытын ялэв ос тот ханты ос мәньщи мөйтыт ёнгилыг щөпитым суссылтэв, тох няврамыт пёс йис блупса урыл вәңкве патэгыт.

– Музейт сав сосса мир ялпың хөттал янытлэгыт?

– Мән музейовт касың

«Уринэква хөттал» янытлэгыт

О. Перевертун потырты

түя Уринэква хөттал янытлэв. Ам таи лавуңкве таңхөгум, ты ялпың хөтталн Югорск үсныл ос сав мөт мәныл мүйхөтпат ёхталэгыт, ты кит-хүрум сөтыра арыгкем хөтпа. Ханты-Мансийск үсныл «Хөттал» нампа театр артистыт ёхталасыт, мэхум йиквуңкве ос эргуңкве ханищтасаныл. Эргын нэг – Вера Кондратьева, Лариса Миляхова ос Екатеринбург үст бленэ Н-Ural нампа рок-эргыт эргын хөтпат концерт ёт ёхталасыт.

Лүпта этпост Югорск үст бленэ няврамыт мәгыс «Ворщик хөттал» янытлэв, тән мәгсыланыл тот мән ты мүйлын хөттал вәрыгласүв.

Вөртур этпост Мощцаг хультым мирыт янытлан хөттал янытласүв, мүй хөтпат вөвсүв, сосса яныгпала мэхманув пёс йис порат хумыс юнсахтасыт, хул алыщласыт, вөраясыт, ты урыл потыртасыт ос хумыс сов тынтлуңкве

эри - сунсуңкве рөвыс, Нина Рукова такви хансум стиханэ ловиньтас.

Мән палтув Касум павыл музей рүпитан хөтпат ёхталасыт, тән эрнэ щирыл «Уй йиквнэ вәрмал» суссылтасыт, Ас мэхманув щирыл «Небесные тропы Когтистого зверя» нампа проект вәрыс.

«Сүевәт павылт» Йильпи тал янытлан хөттал «Ащирма бйка» ёмас программа вәрсүв, рущ щирыл лававе «Дед Мороз», мэхманув нявраманыл ёт ёхталэгыт ос ущлахтэгыт, ампың суныл тотыглавет ос савсыр мөт ёнгилыт щөмьят мәгыс щөпитәлэв.

Музейт сав эрнэ тәла вәрёв, сосса мир мән палтув аквписыг ёхталэгыт, тән мүй хөтпатын торгамтан мәгыс хультылахтэгыт.

Оксана АЛБИНА

Тэлы порат тән палтаныл мэхум ампың тагыл ёхталэгыт

Щәрщ вәтат яныгмам хум

Анатолий Анатольевич Сорокин Камчатский крайт Петропавловский-Камчатский үст ҕлы, Витус Беринг нампа университетт рүпиты. Түяг Ханты-Мансийск үст мирхал хөнтхатыглап ҕлыс, тав тот Камчатка соссa мирыт щәнә ләтңаныл урыл потыртас.

Мән, ляххал тотнә хөт-пат, Анатолий Анатольевич ҕт потрамасүв, ҕлуп-саныл-наканыл ҕвылтыт китыглахтасүв, хум тох ләвыс:

– Ам Камчатский край Олюторский район Тиличики нампа пәвылт самын патсум, щәрщ вәтат яныгмасум. Ань Петропавловск-Камчатский үст ҕлэгум, Витус Беринг нампа университетт щәнә ләтың ос пәс накыт ҕлалы тотнә ҕтдел тармыл пуңкотәгум. Камчатка мāt нила-хуйплов сōтыра арыгтем соссa мир ҕлы – корякыт, чукчит, ительменыт, камчадалыт, эвеныт, алеутыт ос эскимосыт.

Ам щәнә ләтңум – алюторский, ты коряк мир ләтың. Мән ҕлнә мāvт корякыт кит мирыг уртавет – сәлы үрнә мāхум (тāнтинāныл тох лāvияныл: чувчувены) ос хұл алышлан мāхум (намыланы). Ам ҕмагум-āтягум намылан колтā-гылт самын патсҕыг. Тән халәнт алюторский ләтңыл потыртасҕыг. Ғтипāлаг āтям мōйтыс, āмщис. Ту-выл үйхулыт манос ййвыт алюторский ләтңыл хумус лāvавет, акваг лāvыгла-санә.

Ам яныгмамум порат пāvыл мир яныгщ пуссын щәнә ләтңыл потыртасыт, ялпыңхөталыт порат ҕс акваг суйтыс. Рүт хөтпа-нүв палт ялантāлсув, номилум, яныгхөтпат туп алюторский ләтңыл потыртасыт, рущ ләтың ат

вāсыт. Таимāгыс ам ань щәнә ләтңум ты вāглум. Хунь аспирантурат ханищтахтуңкве патсум, ләтың вāнә тәла сака ҕр-мыглас, номсәгум, мāt-ҕмас мāнтьāгыл таве хұлыгласлум, ань рүпи-таңкве күпнит.

Амти ләтңум коныпал, университетт рүпитан хөтпат ҕт ам мōт ләтңыт тāра-паттыанум. Чукотский ос ительменский ләтңыг ҕт рүпитасум, тән

А. Сорокин ос Н. Абдуганиев

корякский ос алюторский ләтңыг хурипаг. Камчатский край мāt ҕлнә соссa мирыт ләтңаныл яныгщ пуссын тāра-пат-тым ҕныщиянум, туп эвен мāхум палт иң ат вуй-хатыгласум.

– Анатолий Анатольевич, наң доклад потрын хосыт лāvсын, ительменский ләтың вāнә хөтпа

мощца хультыс, тән хөт ҕлэгыт?

– Ань щәнә ләтың ханищтан ос нōх-вōрмалтан хөтпа сāv ҕлы, ос таве вāнә ҕлумхōлас мощца. Ительменский ләтың ань туп акв яныгхөтпа вāгтэ, тактәт хультыс. Алеутский ләтың вāнә юи-ҕвыл хөтпа мōлты порат āтимыг ҕмтыс. Керекский ләтың 1990-ыт тāлыт порат сōймыс. Тōнт ҕрыг тотнә хум Юрий Шейкин керекский ләтың вāнә юи-ҕвыл ҕква пұльницат хөнтыстә, потранә-ҕрганә ҕл-хансуңкве āлымасанә.

– Камчатка мāt нанти ялпыңхөталыт улпыл ҕс ҕныщегын, мүйыгләлэ-гын?

ос мā-вит пуссын нōх-сāйкалэгыт. Хоса ҕт холы, хөтал хосаг ҕмты. Мāхум ҕлы хөтал нупыл ҕмас номтыл сунсәгыт.

«Аюангыт» порат кит хөтал мүйлэв. Ғвыл хөтал – хум хөтпат хөталаныл. Тән халанылт касәгыт – сун ұлтта поргегыт, хай-тыгтэгыт, ань хотьютаныл мāk молях, пелпыщ ялы-мины, тав та нōх-паты. Китыт хөтал ос нә хөталыг лāvаве. Нәт ҕс аква-атхатэгыт, кāтыл вāрум пормасаныл-маснутаныл мирн суссылтыяныл. Тәнүт щәпитан мāхум ҕс янас суссылтап вāрөгыт. Тувыл вāрнутаныл пуссын жюри хөтпатн уральтавет, мāk нәтнә пормасыт манос атың тәнүтыт щәпитам нәт тән та нōх-патэгыт.

– Нән щәрщ вәтат ҕлэгын, мōйтанынт ос Ғрганынт щәрщ лāvыглә-лаве?

– Вāим, щәрщ – ты мән омав, тав хосытәт мән ҕлэв, тәнүт-мастут ҕны-щев. Мāхманув ҕрганылт щәрщ ұлылыяныл, яныт-лыяныл. Хөтпа хунь койп рāты, щәрщ хуритә сус-сылтытә – хумпың те, тākыщ рāты, тавант те, туп ты суйты. Акв яныг ҕква ҕргет щәрщ ҕт сома касы, лāви: «Наң, щәрщ-кве, сака яныг, ҕр, ос ам наңынныл ҕрнүве. Ань ҕргум хұнтлэлн, койпум тākыщ суйтуңкве паты, сумыллы, сүе тах ҕлын ҕлнә мирн хұнтамлаве».

Ғрганув-мōйтанув мән ҕс ханищтыянүв, тән тā-раныл нāңки, пәс тāгыл мāхманув мā-витаныл, хөтал ос ҕтпос янытла-саныл, тән ҕтаныл сома ҕлумхōлас ҕт потыртасыт.

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

Л. Кашлатова ос Л. Алфёрова

В. Кондин ос И. Слинкин

Хотаң мөртым мән тыламланэтэ кастыл пурлахтасыт

Юи-бвил талытт Ханты-Мансийск үс ляпат Востыхой нампа мат пурлахтын ос йирхатнэ кан вәрыглаве, та ма мус үсныл нәлсәттем вәрыста минуңкв эри.

Тув Ас ханты махум, Ас мәнщиит акван-атхатыглэгыт. Ты тәланыл руц ләтңыл тох ләвияныл – «Проводы Лебеда». Ты товлыңуй мөртым мән миннэтэ мәгсыл тән ты пурлахтэгыт.

Кос хоты мат өлнэ мәнщиит ос хантыт Калтащ щәнә сака янытлыяныл. Ас я вата хосыт Октябрьский районт өлнэ Ас мәнщиит ос Ас хантыт – ты тән мак яныг Най-Отыраныл. Тән потыртанэныл щирыл, Калтащ щәнә үнлүм матэ Калтыщаны пәвылт өлы, тот Лысков ос Проскуряков колтәглыт өлсыт. Хосат тәгыл та пәвылт нәмхотыют ат өлы, ос ань ты хөтал мус махум та пәс пәвылн пурлахтуңкв ялантэгыт.

Ты йист хурмит таквс

«Торум Маа» музейт рүпитан хөтпат ос Ханты-Мансийск үст өлнэ сосса махум Востыхой пәвылт акван-атхатыглахтуңкв патсыт. Любовь Васильевна Кашлатова ты тәла Элаль тотнэ хөтпаг өлы. Тав тох потыртас, Ас хантыт пәс потраныл щирыл Калтащ щәнә хотаң хурииг мир палт өхталы, таимәгыс тән ты товлыңуй сака янытлыяныл.

Пуңкпинэгыт

Тәл сис тит щәс, хотаң лүймән өхтынэтэ порат ос алы мән тыламланэтэ порат, тән пурлахтэгыт. Кәсыңьөмт йирхатэгыт, йирыг матырсыр үйхул түштэгыт. Ты вәрмалыт хум хөтпа пуңкоты.

Ань мәнә пәля йирыг тотсаныл. Харамәт яныг пасан вәрсит, йирыг тотым пәля нөвле тәра пәйтвес, та сис йивн сәв русың тор нәгсалавес ос нәквет Калтащ щәнә пөйкшасыт.

Мәнщи мир Отырыт йис эрганылт Калтащ урыл тох потыртаве: «Мә

үнтхатам порат Нуми Төрүм ягәгитэ Калтащ Эква нәврам лөньщ хунтамлам. Элаль аңквас, тав өньге (ты Нуми Төрүм тав Экватэ) Ас вәтат сөрниң кәтуп, сөрниң ләглуп нәврам самын паттум. Калтащ Эква сые та щәргалтахтас, ты нәврам мәгыс өл вәглыс. Тав ты нәврам та янмалтастэ, ты нәврамыг Эква-пыгрищ өлыс».

Касум мат өлнэ хантыт ос тох ләвыглэгыт, Калтащ щәнә сәмыл кати хурииг тән палтаныл өхталы. Ты үй тән өс сака янытлыяныл. Та өрт ханты махум Уй йиквнэныл порат Калтащ щәнә эрге эргияныл, тав йикве сусылтыяныл. Тав эрге эргын порат акв охсатэ хум хөтпатн эргаве, мөт охсатэ нәквет мәгсыл эргаве.

Ты этпост махум пурлахтынэныл порат тох пөйкшасыт, хотаң мәлтып мән ань тыламлы, ос Калтащ щәнә сосса мир нәврамыт Элаль үргалаңкв патыянэ.

Пётр Молданов хансум потре мәнщи ләтңыл **В. ХОЗУМОВА** хансыстэ

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№ 19 (1301), 05.10.2023
Соучредители
Дума, Правительство
ХМАО – Югры
Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО – Югры

Редакция
Директор, гл. редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72

Ответственный секретарь –
Узель В.В.
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

Е-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399
Тираж 1710 экз.
Заказ 4812
Цена свободная

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+

Нягань ўст ағит мāгыс касыл блыс

Нягань ўст сўқыр э́тпост акв касыл вāрыглавес. Руц щирыл тав «Национальная красавица – 2023» намаим блыс. Тот 14 тālныл ос 30 тālаныл тōвлын мус яныт ағит ос мāньлат нēt тāнки халанылт кассыт.

Ты касыл мирн пēриим хōтпатн «Тāk щēмья» проект хосыт хасвес. Касыл «Содружество народов Югры» наппа сāv мирыт бщнэ организацян элаль тотаве, тувыл округ кўщай нэн, Нягань ўс кўщай хумн нētает. Ань Нягань ўст касыл хўрмиттыг ты емталас.

Иван Ямашев, ўс миркол кўщай хум, тох лāвыс:

– Тамле ялпың хōталыт вāруңкве, вāим, эри. Мāн ўсувт 80 сāvиткем сāvсыр мирыт блэгыт, ань тāн тāнки халанылт вāйхатым ос акван-юрщхатым вос блэгыт. Тувыл мōт хōн мāныл э́хтум мāхум тāнки пēs йис наканыл ат ёрувляяныл ос тыт блнэ сāvсыр мирытн потыртыяныл, суссылтыяныл.

Ты тālт хўрумхуйпов мāньлат ағит касуңкве кāсащасыт. Овыл щēs тамле касылыт цыган мāхумныл акв ағи блыс. Ань тот кāсың каснэ хōтпа такви мире урыл потыртас, тāнки бщнэ маснутыл масхатыгласыт ос тувыл пēs тāгыл блнэ накыт суссылтасыт. Тōват щāнь лātныл эргысыт, мōтаныт тāнки бщнэ сāнквылтан тāныт щирыл ййквсыт. Ты коныпал тāн матыр ёнгил щēпитālсыт, нētнэ анысāнанылт пāйтым тэнута-ныл тотыгласыт.

Тāн пуссын жури-хōтпатн пормасаныл сусвēsыт, тэнутаныл арта-

лавēsыт ос матыр-āti наканыл бвылтыт потра-ныл хўнтлувēsыт. Тувыл нōх-патум кāсың ағи наме лāvвес ос мўйлупсал майвес. Тох нэмхотыют мўйлупса тāl ат хуль-тыс, ань «Мисс Вдохновение», «Мисс Грациозность», «Мисс Доброта»,

Узбек ағи такви щēмьятэ ёт

«Мисс Нежность», «Мисс Обаяние», «Мисс Очарование», «Мисс Позитив», «Мисс Романтичность», «Мисс Совершенство», «Мисс Стиль», «Мисс Талант» ос «Мисс Улыбка» нētнэ лātнытыл нōх-патум ағит ос мāньлат нēt намтувēsыт.

Ханты мāхумныл Анастасия Кашкарова касылт касыс. Тав Ханты-Мансийск ўст самыпатыс ос лўпта э́тпост нēллоловхуйпов тālэ тōвлыс. Нāста ань Нягань ўст блнэ колледжит хўрмит

Анастасия Кашкарова ос Татьяна Касьянова

сия кās вārнэ тōва утанылт Татьяна Касьянова, ўсанылт блнэ «Югра лылыеп» наппа колт рўпитан нэн, нētвес. Тувыл ома тэ ос āпщитэ э́хта-ласыг, нэматарыл ул вос пилыс, тэн емас лāтың тавен лāvсыг.

Юи-бвылт Анастасия «Мисс Очарование» нētнэ ағиги намтвес ос мўйлупсал майвес. Узбек мāхумныл Маржона Ахунбабаева касыс. Тав аквхуйпов классыт ханищтахты. Ағи такви щēмьятэ ос рўтанэ ёт тот блыс, такем нētнэ ёт ййквсыт ос атың тэнутыт урыл потыртас. Ты ағи «Мисс Позитив» наппа номинацият янытлавес.

Касыл вārнэ нē Розалия Миннекариповна Валиева лāvыс, ўс мāхум ты касыл сунсуңкве сака пўмыш, тāн тыт сāv мирыт ёт вāщинтахтэгыт, сāvсыр вāрмалит тарапаттэгыт. Таимāгыс тамле ялпың хōталыт кāсың тāl вāрыглаңкве тах патавет.

Т. Касьянова ёт
Тамара МЕРОВА
потыртас